

Lukáš Kouba, VTP, 6.11.2005

Harry M. Collins, Robert Evans: *The Third Wave of Science Studies: Studies of Expertise and Experience*

Alternativně: Třetí vlna Science Studies: Hranice symbióz odborných a laických specialistů

Deklarované snahy o dosažení vědecky řízené společnosti (např. austromarxismus, strukturální funkcionalismus) se postupně vytratily ze sociálně vědního diskurzu v 60. a 70. letech minulého století. Došlo ke zpochybnění neomylnosti a výlučného monopolu vědců, odborníků a technologů na nalézání správných rozhodnutí (mytologický obraz vědy) a to jak ze strany veřejnosti (ropné šoky, nepříznivé sociální a environmentální důsledky extenzivního poválečného rozvoje), tak ze strany science studies samotných. Tzv. druhá vlna vědních studií přinesla atmosféru relativismu a vědu identifikovala jako sociální konstrukt.

Autoři článku H. M. Collins a R. Evans přijímají závěry svých předchůdců jako platné. Zároveň ale popírají, že by tento stav zpochybnění měl vést k vylučování expertního vědění z procesu tvorby veřejných rozhodnutí, případně ke zrušení hranic stojících mezi vědci a veřejností. Jejich cílem už není vědu v tendencích druhé vlny dále dekonstruovat, ale snaží se její pozici ve společnosti rekonstruovat. Druhá vlna byla svou povahou deskriptivní a zaměřená na teoretické limity poznání pravdy x třetí vlna je preskriptivní a orientovaná na expertízu a její praktické využití. Východiskem je přenesení pozornosti z kategorie pravda (druhou vlnou zpochybněná) na kategorii expertíza. Technická/vědecká expertíza pak není posuzována jako pravdivá, nebo nepravdivá, ale jako čistě analytická kategorie. Jako hlubší porozumění skutečnosti mají vědecké expertízy, i přes v úvodu zmíněné kontroverze, v západní kultuře a veřejnosti svou hodnotu, legitimita politických rozhodnutí např. vychází právě z toho, že se odvolává na vědní expertízy. Politikové se nemohou, alespoň otevřeně, stavět proti nim (druhá vlna nebrala v potaz). Expertíza má tedy svou legitimitu. Zároveň se však ve společnosti postupně zvedá opozice, pokud si jednotlivé expertízy protiřečí, nebo jsou v rozporu se zájmy jednotlivých subjektů v demokratizované společnosti (Beck píše o společnosti reflexivní modernity). Aktuálním tématem se stává problém rozšíření práva na participaci na rozhodování ve veřejných záležitostech i mimo vědeckou komunitu – v jakém rozsahu by se na rozhodování měli podílet vedle expertů i laici?

Podle Collinse a Evanse je tuto otázku nutné zodpovídat kontextuálně dle typu rozhodnutí, které se řeší. V každém případě je ale nutné, aby se zapojili pouze zainteresovaní specialisté v dané oblasti – jak z řad vědců (expertíza), tak laiků (kteří přispívají svou aktuální zkušeností). Linie participace tak není vedená mezi vědci a laiky, ale mezi specialisty na problém a ostatními. Taková strategie by měla napomáhat k efektivnímu veřejnému rozhodování a zároveň odstranit rozčarování veřejnosti na straně jedné a příležitostnou strnulost vědecké komunity na straně druhé.